

azonosság megőrzéséhez, az álhagyományok terjesztői többnyire kárt okoznak, mert rontják a nyelv művelő tevékenység presztízsét.

A szerkesztő természetesen hozott anyagból dolgozik, ahhoz hozzátenni keveset tud. E kevés egyik eleme a tagolás, amelyről már volt szó. A voltaképpen kiegyensúlyozottnak tekinthető szerkezet még nem jár eleve azal, hogy minden írás a helyére került. Például, formálisnak tűnik, hogy Fábián Pálnak a *Kisbetű – nagybetű* című előadása az *Ünnepeink* fejezetbe került, pusztán csak azért, mert – egyebek mellett – foglalkozik az ünnepek (karácsony, újév) írásmódjával. A stílusokról és a közéleti nyelvről szóló fejezetek között is van átfedés. Mindennek ellenére a válogatás és az összeállítás mindenképpen dicséretet érdemel, még akkor is, ha a kritikus nem mindenben ért egyet a szerkesztő indítékaival.

A szerkesztő a címek kiválasztásával is hozzájárult a mű formálásához. A belső címek adása ügyesen kezdődik: A fejezet élén, az összeállítás „tanulságát” kifejező cím áll, és ezt a vezérmotívumot adó cikk címe követi alcímként. Sajnos, ezt nem sikerül következetesen végigvezetni a könyvön: a harmadik fejezetben már fordított a helyzet: a főcímet (*Aranybánya vagy rozsdatemető*) itt a kezdő cikk szolgáltatja, az alcím pedig nem kötődik közvetlenül a fejezet belsejéhez. Ez zavaró, mert sajnos, az így adott cím messze nem olyan mívés, mint az eredetiek. A harmadik fejezet alcímét, *Tájéolás – tájnyelvi érdekességek* – például valamelyik szerző éppenséggel tollhegyére tűzhetné, hiszen a *tájéolás* igének nincs a tájnyelvekkel összekapcsolható jelentése. Igaz, hogy napjainkban divat az ilyen, allúziókra építő címadás, de jelen esetben a szó hatása sem igazán erős, és maga a műfaj sem igazolja ezt a megoldást. A negyedik fejezet alcíme (*Más nyelvek szavai nyelvünkben*) nem teljesen érthető. Talán az „idegen szó” kifejezést kívánták elkerülni? Pedig az előadások közül többnek a címében ott van. A hetedik fejezetnek, amely a költői nyelvvvel foglalkozik,

nem jutott alcím, és a főcím sem a fejezetből került ki. Kétségtelenül nehéz lett volna a korábbi rend szerint választani, hiszen a fejezet előadásainak címe tipikusan egy szerző neve és egy műcím. A választott cím a kötetben elemzett Márai vers részlete: „*Amikor a költő még egy család nevére dalolt.*” Ez a cím szerintem félrevezető, hiszen ezt a költő emigrációban írta, ahogy Szathmári István írja, a „kényszerűen hazátlanná vált ember lelki kínjait” fejezi ki. Ilyen módon semmiképp nem alkalmas az általánosításra, nem is érthető könnyen, hiszen a többi idézett költő, József Attila, Nagy László, Illyés, Áprily végig „egy család nyelvén dalolt”. Ez a fejezet nem erről szól. Így, hogy alcím sincs, az olvasó esetleg nem kívánt irányba tévedhet gondolataiban.

A könyv értékét a kissé görcsössé váló viták, a nyelvről való felfogások időnként túl érzelmi ütközései tükrében is meg lehet fogalmazni: nem oldja meg azt a problémát, amit a *megfogalmazott norma hiánya* és a *norma megfogalmazhatatlansága* okoz. Ezzel szemben kínál egy sor jó mintát, választ ad olyan kérdésekre, amelyek sok embert foglalkoztatnak. Ráadásul, a maga módján ezt jó minőséggel teszi. De hogy a válaszok valóban jók-e, annak eldöntésére a kritikus nem vállalkozik.

Kis Ádám

Oszetzky Éva
**Lexicologie et enseignement
du français**

Étude contrastive
français–hongrois

Tinta Könyvkiadó: Budapest, 2003.

228 p.

Első pillantásra a párhuzamos elemzések teszik ezt a könyvet érdekessé, amely a Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához XXVI. köteteként látott napvilágot. A figyelmes olvasó azonban hamar rájöhet arra, hogy a szerkesztésnek ezen a sajátosságán túl a

párhuzamosságnak mélyebb értelme is van. A leíró nyelvészeti és oktatástörténeti kérdések ugyanis szükségszerűen függenek össze az Oszetzky Éva által alkalmazott lexikológiai megközelítésben. A francia–magyar egybevető szókészlettan és szójelentés tan nem vonatkoztatható el a nyelvoktatás jó néhány problémakörétől, s fordítva: a hazai francianyelv-oktatás története és helyzete, a kézikönyvek és tankönyvek/tananyagok, a szótárak átfogó kritikája lexikális megközelítésben a legmeggyőzőbb.

A párhuzamos felépítés nemcsak a könyvnek, de fő részeinek, s az ezeken belüli fejezeteknek a tagolására is jellemző.

Az első rész (Lexicologie) a szókészlettan általános fogalmainak vizsgálata: a lexikológia tárgya, a szó, a szókészlet és a grammatika viszonya, a szóalaktan és a szójelentés tan általános és konkrét összefüggései: megannyi tisztázandó kérdés. Az első fejezetben világossá válik a szerző álláspontja: a szókészlet vizsgálata nem függetleníthető a kulturális-civilizációs háttértől. (Ezt továbbgondolva persze arra a következtetésre juthatunk, hogy a nyelvet csak a civilizációval és a kultúrával együtt érdemes tanítani, legalább is egy bizonyos szint fölött, és nyilvánvaló lesz a számunkra az is, hogy a civilizáció, a kultúra sok jelenségét viszont csak szemantikai-fogalmi tisztázás után lehet igazán megérteni.) A második fejezet egyes pontjai a francia és a magyar szókészlet jellegzetességeit vizsgálják: az írásképet, a toldalékolás rendszerét, a szókészlet kialakulását és rétegződését. Mindez több, mint érdekes olvasmány: tanulságos rálátás a két nyelvi rendszer egészére s azokra a történeti-kulturális keretekre, amelyek a két nyelv kialakulását meghatározták a múltban, s nagy valószínűséggel meghatározzák még napjainkban is.

A könyv második része (Lexique hongrois – lexique français) a két nyelv szóalaktanát leíró fejezettel kezdődik és a két nyelv szójelentés tan sajátosságait leíró fejezettel folytatódik. A szóalkotás eszközei – a szó-

összetétel és a szóképzés – szerteágazóbb, bonyolultabb és jóval produktívabb rendszert alkotnak a magyarban, mint a franciában, amely a szemantikai eszközök mozgósításával éri el a megfelelő lexikális gazdagságot. Így a franciában szinkrón okok következtében a poliszémia, diakrón okoknak köszönhetően pedig a homonímia jelensége jóval gyakoribb annál, mint ami a magyarban tapasztalható – ennek elsősorban lexicográfiai következményei vannak. Az, hogy a magyarban sokkal gyakoribb az ún. morfológiai homonímia, nem okoz senkinek sem gondot, annak viszont, hogy a magyarban eléggé feltűnő a toldalékok poliszémiája és homonímiája – elsősorban a nyelvoktatásban mutatkoznak meg a nehézségei.

A második rész utolsó fejezete a francia és a magyar szókészlet változataival foglalkozik. A francia szókincs szociális („függőleges”), vagy nyelvi szint szerinti tagoltsága – talán éppen az előbbieken mondottak miatt – feltűnőbb a magyarénál. Az olvasóban ugyanakkor tudatosul az a kép, amely a standard francia és a standard magyar nagyjából hasonló térbeli megosztottságát mutatja („vízszintes tagolódás”) – mégis: a francia változatainak világméretű elterjedtsége következtében, térbelileg jóval tagoltabb. A frankofónia nemcsak politikai problémakör, hanem egyre inkább nyelvészeti kutatási terület is – a lexicográfiában már most, s kérdés, hogy mikor válik a francia nyelv oktatásában is figyelembe veendő jelenséggé.

A könyv harmadik része (Présence du français en Hongrie) először áttekinti a hazai franciaoktatás történetét s jelenlegi helyzetét mind az általános és középiskola, mind a felsőoktatás szintjén, külön alfejezetben foglalkozva a Magyarországon kiadott tankönyvekkel és kézikönyvekkel, illetve a francia kiadású, de Magyarországon forgalomban lévő és használt tananyagokkal. Valószínűleg a könyv kéziratának 2002-ben történt lezárása az oka annak, hogy a hazai kiadású tankönyvek és tananyagok ismeretéből hiányzik az egyik legkeresettebb

mű, Vida Enikő: *Allons-y 1.–2. (Méthode de français – niveau débutant / Francia nyelv-könyv kezdőknek)*, Lexika Kiadó, Székesfehérvár, 2002.

Erre a fejezetre mindenféleképpen szükség van ahhoz, hogy meggyőződjhessünk a szókészletteni kutatások fontosságáról, illetve hasznáról a nyelvoktatásban. Az egyes tankönyvek, tananyagok szókincsének elemzése egyike a legérdekesebb kulturális-civilizációs vizsgálatoknak. De szükség van erre a leíró ismertetésre azért is, mert tkp. ez vezet be a könyv utolsó fejezetét, amelynek célja a Magyarországon használatos francia értelmező szótárak áttekintése, valamint hazai kiadású francia–magyar és magyar–francia szótáraink kritikai ismertetése. Az utolsó fejezetben különös figyelmet érdemelnek a szótári tipológiára vonatkozó fejtegetések, a szótárak enciklopédikus anyagát és általában a szótár és a kultúra/civilizáció viszonyát illető észrevételek.

A kontrasztív nyelvészeti kutatások a 70-es évek első felében indultak el Magyarországon elsősorban Szépe György kezdeményezésére, s ugyancsak Szépe professzor úr volt az, aki pécsi egyetemi tanárként több oktatót is inspirált a 90-es években lexikológiai, majd lexikográfiai, szótártani/szótárkritikai kutatások folytatására, elvégzésére, s aki Pécsen 2000 tavaszán, a PTE BTK Nyelvtudományi (Alkalmazott Nyelvészeti) Doktori Programjának kurzusán a „Lexikográfia Magyarországon” című előadásorozatot elindította. Talán nem véletlen, hogy az itt ismertetett könyv szerzője pécsi oktató, s bizonyára nem túlzás azt állítani, hogy a Tinta Kiadónak ez a kiadványa is igazi kulturális esemény – nemcsak azért, mert ez az első francia–magyar kontrasztív lexikológiai kézikönyvünk, hanem azért is, mert ezt a könyvet haszonnal forgathatja bárki, akit a francia nyelv érdekel.

Pálfy Miklós

Bart István és Klaudy Kinga
EU fordítóiskola
 Európai uniós szövegek
 fordítása angolról magyarra
 Corvina: Budapest, 2003. 220 p.

Bart István és Klaudy Kinga, az 1995-ben publikált, de azóta már több kiadásban is megjelent *Angol fordítóiskola* szerzőinek legújabb munkája az *EU fordítóiskola* a lehető legjobb pillanatban készült el és jelent meg, hiszen hazánk májusi uniós csatlakozása a fordítóknak hatalmas kihívást jelent. Az 1951–ben a „hatok” által létrehozott Európai Szén- és Acélközösség alapító okiratától kezdve az immáron „huszonötök” Európai Uniójának teljes joganyaga, az *acquis*, az újonnan csatlakozó államok, így hazánk jogrendszerébe is beépítésre kerül. A joganyag koherenciáját kizárólag egységes terminológiával lehet biztosítani, ezért minden tagország hivatalos nyelvén létre kell hozni a folyamatosan bővülő, napjainkban már milliós nagyságrendet elérő terminológiai adatbázist, mert e nélkül az Unió működésképtelenné válna. Az *acquis* szigorúan jogi természetű okmányok összességét jelenti, hivatalos fordításukkal hazánkban az Igazságügyi Minisztérium Fordításkoordináló Egysége foglalkozik. De ezeken a jogi „vívmányokon” kívül az Unió szervei és különböző intézményei évente több millió oldalnyi tájékoztatót, jegyzőkönyvet, feljegyzést, hivatalos levelet és egyéb dokumentumot készítenek, és e hatalmas mennyiségű hivatali munkaanyag lefordítása megoldhatatlan feladat az „uniós forrásnyelv” (többnyire az angol vagy a francia) pontos és egyértelmű ismerete, valamint a már kialakított magyar terminusok következetes alkalmazása nélkül.

A szerzőpáros arra vállalkozott, hogy tíz különböző típusú szöveg segítségével ízelítőt adjon arról, hogy milyen feladatok elé állítja az „uniós angol nyelv” a fordítókat. Lépésről lépésre végigkísérnek azon a gö-